

Dorota Lewandowska

(Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa)

KONFERENCJA „URZĘDNICY I URZĘDY W SPOŁECZEŃSTWIE XIX WIEKU”

W dniu 28 VI 2016 r. w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się konferencja naukowa pt. „Urzędnicy i urzędy w społeczeństwie XIX wieku”. Jej organizatorami były Instytut Historyczny UW oraz Sekcja Edukacji Archiwalnej Stowarzyszenia Archivistów Polskich. Obrady otworzyła prof. Małgorzata Karpińska, dziekan elekt Wydziału Historycznego UW kadencji 2016–2021, ekspertem konferencji była zaś prof. Alicja Kulecka z Uniwersytetu Warszawskiego, kierownik projektu badawczego Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, edycja 2: „Urzędnicy i urzędy Królestwa Polskiego 1815–1914”. Uczestnicy konferencji przedstawiali referaty zgrupowane w czterech obszarach tematycznych. Pierwszy z nich nosił tytuł „Wokół badań nad środowiskiem, urzędami i systemami urzędów”. Joanna Schiller-Walicka z Instytutu Historii Nauki PAN podzieliła się refleksją na temat roli i pozycji rektorów Uniwersytetu Warszawskiego po 1870 r. (*Urzędnicy nauki czy uczeni? Rektorzy Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego*). Piotr Szkutnik z Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego przedstawił referat: *Urząd dziekana w pierwszej połowie XIX wieku — egzemplifikacje*, omawiając obowiązki kapłana kierującego dekanatem na przykładzie archiwaliów z dekanatu brzeźnickiego w diecezji kujawsko-kaliskiej. Wystąpienie Artura Markowskiego z Instytutu Historycznego UW dotyczyło problemu funkcjonowania samorządu żydowskiego na ziemiach polskich. Przedstawiając sprawy związane z dozorami bóżniczymi w Królestwie Polskim postawił pytanie, czy były one przykładem ewolucji czy też upadku żydowskiej tożsamości? Jako ostatnia w tej części obrad głos zabrała Alicja Nowak z Archiwum Głównego Akt Dawnych przedstawiając referat *Pomiędzy Księstwem Warszawskim a Królestwem Polskim. Instytucjonalna i personalna kontynuacja działalności Dyrekcji Loterii*.

Drugi temat konferencji nosił tytuł „Drogi kariery i tożsamość grupy zawodowej”. Jako pierwszy zabrał głos Paweł Gut z Archiwum Państwowego w Szczecinie, omawiając drogi awansu i kariery niższych urzędników kancelarii administracji pruskiej na przełomie XVIII i XIX w. Z kolei Małgorzata Osiecka z Archiwum Głównego Akt Dawnych w referacie „*Z Armii na urzędy*”.

Zdymisjonowani wojskowi w urzędach skarbowych Królestwa Polskiego, zajęła się problemem zatrudnienia byłych wojskowych na przykładzie materiałów zachowanych w aktach Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, przechowywanych w AGAD. Interesujący wykład (*Architektura a tożsamość biurokracji*), połączony z prezentacją multimedialną przedstawiającą budynki instytucji rządowych funkcjonujące w Królestwie Polskim w latach 1815–1830, przedstawił Mikołaj Getka-Kenig z Instytutu Historii Nauki PAN. Natomiast Andrzej Klubiński z Archiwum PAN w Warszawie scharakteryzował sylwetkę Juliana Adama Majewskiego, architekta i inżyniera budownictwa lądowego i wodnego, którego działalność i postawa społeczna mogą być przyczynkiem do badania mentalności klasy urzędniczej w 2. połowie XIX w.

Rozważania nad zagadnieniami z kolejnego obszaru tematycznego — „Urzędy wobec problemów społecznych”, rozpoczęła Dorota Lewandowska z Archiwum Głównego Akt Dawnych referatem pt. *Organizacja opieki i pomocy społecznej oraz dobroczynność w Królestwie Polskim. Rada Główna Opiekuńcza. Towarzystwa Dobroczynne* opracowanym na podstawie źródeł z AGAD. Kolejny prelegent, Mikołaj Nowacki z Archiwum Państwowej Inspekcji Sanitarnej, omówił rolę sądownictwa hipotecznego w przekształceniach struktury społecznej w Królestwie Polskim. Wystąpienie to wzbudziło zainteresowanie zebranych także z tego powodu, że zostało ono opracowane na podstawie materiałów nadal przechowywanych w archiwach zakładowych instytucji sądowniczych, pomimo obowiązujących od 1986 r. przepisów (rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, z 14 VII 1986 r.) określających termin utraty mocy prawnej niektórych ksiąg i nakazujących sądom przekazanie tych materiałów do archiwów państwowych. Wystąpienie Tomasza Matuszaka z Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, zatytułowane *Archiwa Akt Dawnych — działalność i dorobek XIX-wiecznych archiwistów*, dotyczyło dziejów dawnych archiwów i zawierało liczne odniesienia do dziejów archiwów piotrkowskich. Na zakończenie tej części obrad A. Kulecka streściła referat nadesłany przez nieobecnego na konferencji Marcina Mielnika z Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości w Warszawie, na temat *Akta stanu cywilnego gminy Siedlce — źródła oceny zagrożeń zebractwem i włączęstwem*.

Ostatni blok tematyczny nosił tytuł „Wizerunki urzędników. Wizje społeczeństwa”. Zostały w nim wygłoszone trzy referaty. Emil Hoff z Instytutu Historycznego UW omówił spostrzeżenia Polaków na temat urzędników XIX-wiecznego Egiptu zawarte w ich relacjach z podróży do tego kraju. Wystąpienie Anny Ostrowskiej dotyczyło *Urzędników w powieściach współczesnych Józefa Ignacego Kraszewskiego* (m.in. radcy Maćka). Ostatnią prelegentką była organizatorka i koordynatorka konferencji — A. Kulecka, która w referacie *W kręgu niepokoїв rosyjskich elit władzy. Aleksiej Sidorow o powstaniu styczniowym* nakreśliła sylwetkę warszawskiego cenzora i scharakteryzowała jego stosunek do polskiego powstania.

Wygłoszone referaty i komunikaty wzbudziły duże zainteresowanie zebranych, wywołując żywą dyskusję inicjowaną po każdym bloku tematycznym. Planowane jest przygotowanie publikacji zawierającej materiały pokonferencyjne.